

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

**NUTARIMAS
DĖL SVEIKATOS TAUSOJIMO IR STIPRINIMO POLITIKOS GAIRIŲ
PATVIRTINIMO**

2019 m. liepos 9 d. Nr. XIII-2304
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į 2013 m. lapkričio 26 d. Europos Sąjungos Tarybos rekomendacijas dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo įvairiuose sektoriuose, n u t a r i a:

1 straipsnis.

Patvirtinti Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gaires (pridedama).

2 straipsnis.

1. Pasiūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1) iki 2019 m. rugsėjo 1 d. parengti Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairių įgyvendinimo priemonių planą ir kitus reikalingus teisės aktus, užtikrinant Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, įgyvendinimą;

2) atsižvelgti į Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gaires rengiant 2020 metų ir vėlesnių metų Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymų projektus.

2. Nustatyti, kad Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairėms įgyvendinti gali būti naudojamos ūkio subjektų, tarptautinių finansų institucijų, fondų, fizinių asmenų ir kitos lėšos.

Seimo Pirmininkas

Viktoras Pranckietis

SVEIKATOS TAUSOJIMO IR STIPRINIMO POLITIKOS GAIRĖS

I SKYRIUS

BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairių (toliau – Gairės) tikslas yra inicijuoti naują Lietuvos visuomenės sveikatos tausojimo ir stiprinimo politiką, nustatyti esmines Lietuvos visuomenės sveikatos tausojimo ir stiprinimo srities politikos kryptis ir iškelti jai įgyvendinti būtinus uždavinius.

2. Gairėmis siekiama:

2.1. įtvirtinti nuostatą, kad visuomenės sveikata yra viena iš svarbiausių valstybės vertybių, deklaruojant sveikatos politikos prioritetą visose politikos srityse ir siekiant visų darnaus vystymosi tikslų;

2.2. paskatinti Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2015 m. rugsėjo 25 d. rezoliucijos „Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“ nustatytų tikslų įgyvendinimą, ypač dėl skurdo ir nelygybės mažinimo, apsirūpinimo maistu ir geresnės mitybos, sveikos gyvensenos skatinimo ir visų amžiaus grupių asmenų gerovės užtikrinimo;

2.3. įtvirtinti Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) puoselėjamą sveikatos sampratą, kad sveikata yra įvairiapusė fizinė, dvasinė, socialinė gerovė ir visuomenės pastangos išvengti ligų, pailginti gyvenimą, stiprinti sveikatą, rūpintis saugia aplinka, anksti nustatant ir gydant ligas bei sudarant galimybę gyventi ilgą ir sveiką gyvenimą;

2.4. įtvirtinti, kad sveikatos puoselėjimas turi tapti svarbia Nacionalinio saugumo strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“, dalimi, nes gera piliečių sveikata yra stiprios valstybės požymis;

2.5. įtvirtinti sveikatos tausojimo ir stiprinimo sritį kaip Valstybės ilgalaikės raidos strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 „Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos“, įgyvendinimo prioritetą, užtikrinti darnų asmenybės ir visuomenės vystymąsi, plėtoti veiksmingą, atsakingą ir įtraukią sveikatos tausojimo ir stiprinimo institucijų – švietimo, sporto, socialinės apsaugos ir sveikatos apsaugos – veiklą;

2.6. sudaryti sąlygas šiuolaikiškų, atvirų naujovėms ir mokslo pažangai, gebančių mokytis sveikai gyventi gydytojų, fizinio aktyvumo ir sporto specialistų rengimui, nuolatiniam jų kvalifikacijos tobulinimui.

3. Gairėse nustatyta sveikatos tausojimo ir stiprinimo politika remiasi politikos nuoseklumo ir racionalaus reglamentavimo, atsakomybės pasidalijimo, sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos integravimo, visuomenės (bendruomenės) informavimo ir dalyvavimo, tinkamų sąlygų tausoti ir stiprinti sveikatą įvairiais amžiaus tarpsniais sudarymo principais.

II SKYRIUS

ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ

4. Sveikata yra viena iš svarbiausių žmogaus ir visuomenės vertybių, o jos apsauga – Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas svarbus tikslas ir viešasis interesas. Bendrojoje valstybės sveikatos politikoje vis dar neakcentuojamas sveikatos tausojimas ir stiprinimas, o nuo to priklauso ne tik žmogaus sveikata, gyvenimo kokybė ir trukmė, darbingumas, bet ir šeimos, bendruomenės, regiono, šalies ūkio našumas ir valstybės gerovė. Didėjant sveikų gyventojų skaičiui, mažėtų valstybės išlaidos įstatymuose įtvirtintai asmens sveikatos priežiūrai, tai yra gydymui. Sveikatos politikos tikslai neįtraukti į ūkio strategijas, regioninę ir savivaldos politiką, sveikatos tausojimas ir stiprinimas per menkai pabrėžiamas įmonių, įstaigų strateginiuose dokumentuose. Kiti valstybės sektoriai nepakankamai įsitraukia įgyvendinant Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategiją. Visuomenėje vyrauja pasyvus požiūris į asmens sveikatą. Iki šiol nesuvokta asmeninė gyventojų atsakomybė už savo sveikatą, jos tausojimą ir stiprinimą.

5. Didėjanti socialinė atskirtis, per lėtai auganti gyventojų perkamoji galia neigiamai veikia motyvaciją gyventi sveikai – aktyviai judėti, sveikai maitintis, aktyviai leisti laisvalaikį. Visa tai nesudaro realių galimybių tausoti ir stiprinti gyventojų sveikatą, įtvirtinti ir puoselėti sveiką gyvenseną. Dėl didelių Lietuvos regionų ekonominių ir socialinių, gyvenimo lygio ir kokybės skirtumų, taip pat dėl per mažo savivaldybių indėlio per menkai rūpinamasi sąlygų stiprinti gyventojų sveikatą sudarymu, nekuriama ir nepalaikoma sveikų darbo vietų politika, menkai plėtojama aktyvaus poilsio sistema.

6. Vienas iš svarbiausių rodiklių vertinant sveikatą yra gyvensena. Sveika, subalansuota mityba, ekologiškas maistas dar nėra tapę vartojimo kultūros dalimi. Maisto pramonė siūlo platų įvairių maisto produktų pasirinkimą, tačiau nemaža jų dalis – didelės energinės vertės, turintys daug nesveikų riebalų, cukraus, druskos, mažai skaidulinių medžiagų. Mokyklinio amžiaus vaikai per mažai vartoja daržovių ir vaisių. Pastebimas padidėjęs vaikų sergamumas įvairiomis

ligomis, daugėja nutukusių vaikų ir jaunimo. Formuojasi neteisingos mitybos įpročiai, o tai labai veikia gyventojų sveikatą.

7. Fizinis aktyvumas, įskaitant reguliarią sportinę veiklą ir fizinį lavinimą, yra labai svarbus visais gyvenimo etapais, dėl jo sumažėja rizika susirgti įvairiomis ligomis, daromas teigiamas poveikis psichikos sveikatos ugdymui ir kognityviniams procesams. Remiantis PSO rekomendacijomis, fizinis aktyvumas yra svarbus visų amžiaus grupių asmenims, ypač vaikams, dirbantiems asmenims ir pagyvenusiems žmonėms. 2017 m. Eurobarometro duomenimis, niekada nesimankštino ir nesportavo 51 proc. Lietuvos respondentų. Pabrėžtina, kad aktyvų gyvenimo būdą propaguojantys, pakankamai judantys mokiniai geriau mokosi, aktyviau įsitraukia į socialinę veiklą. Pažymėtina, kad bendrojo ugdymo mokyklose neįgyvendinta Lietuvos Respublikos sporto įstatymo Nr. I-1151 nuostata dėl privalomų ne mažiau kaip 3 savaitinių fizinio ugdymo pamokų. Tinkamai nepasirengta įgyvendinti Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrąją programą (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. V-941 „Dėl Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios programos patvirtinimo“).

8. Šalies studentų psichikos sveikatos būklės 2018 m. tyrimai rodo, kad 82 proc. studentų patiria stiprų nerimą, 72 proc. – stresą, 36 proc. – depresiją. Daugėja asmenų, turinčių psichikos ir elgesio sutrikimų, sergančių psichikos ligomis. Nepakankamas pirminės psichikos sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas, nes 26,9 proc. asmenų gyvena už 10 kilometrų ar toliau nuo artimiausios tokias paslaugas teikiančios įstaigos. Tokios įstaigos paprastai yra tik savivaldybių centruose, todėl šių paslaugų prieinamumas gyventojams yra gana ribotas. Pabrėžtina, kad teikiama per mažai pozityvios informacijos, kuri stiprintų gyventojų pilietinę savigarbą, teigiamą savęs vertinimą ir psichologinį tapatumą.

9. 2019 metais Lietuvos sveikatos apsaugai skirta apie 2,3 mlrd. eurų, tačiau didžioji šių lėšų dalis numatyta sveikatos priežiūros paslaugų teikimui bei vaistų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimui (2019 m. Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą sudaro 2,1 mlrd. eurų). Biudžeto asignavimai sveikatos ugdymo ir stiprinimo skatinimui bei ligų prevencijai yra nepakankami.

10. Nėra apibrėžta sveikos gyvensenos sąvoka. Tobulintini teisės aktai, apibrėžiantys sveikatą žalojančią ir sveikatą tausojančią gyvenseną. Vaikas, padedant mokyklai ir šeimai, turi vadovautis sveikos gyvensenos nuostatomis, visuomenė turi suvokti žinių apie sveiką gyvenseną perteikimo mokiniams ir jų tėvams svarbą ir jų pagrindu formuoti ateities sveikos gyvensenos nuostatas. Nacionaliniu lygmeniu skatinant efektyvesnę valstybės institucijų bendradarbiavimą, aiškiai nustatant už konkrečių priemonių įgyvendinimą atsakingas institucijas, būtų užtikrinti koordinuoti ir kryptingi teisėkūros veiksmai, atsižvelgiant į darnios visuomenės vystymosi ir

sveikatos politikos prioriteto visose politikos srityse principą, aukštesnio laimės indekso siekį ir valstybės interesus.

III SKYRIUS

SVEIKOS, SUBALANSUOTOS MITYBOS SKATINIMAS

11. Sveikatai palankių maisto produktų ir sveikos gyvensenos pasirinkimas sumažina įvairių ligų riziką, pagerina bendrą visuomenės sveikatos lygį. Sveika, subalansuota mityba, ekologiškas maistas dar nėra tapę visuotine vartojimo kultūros dalimi. Norint skatinti sveiką ir subalansuotą mitybą, būtina:

11.1. Aktyviau šviesti gyventojus ir maisto gamintojus apie sveikos, subalansuotos mitybos naudą žmogaus organizmui ir visuomenei.

Būtina plačiau taikyti socialinę reklamą, kitas sveikos mitybos skatinimo priemones, formuoti bendrą poziciją dėl tam tikrų maisto produktų naudos sveikatai. Taip pat būtina užtikrinti išsamų ir visiems suprantamą informacijos apie maisto sudėtį ir vertę pateikimą, stiprinti vartotojų teisių apsaugą šioje srityje. Būtina atnaujinti ir tobulinti maitinimo paslaugų organizavimą švietimo, gydymo, globos ir kitose įstaigose, į tai įtraukiant kvalifikuotus maisto technologus, sveikos mitybos specialistus ir kitus suinteresuotus asmenis. Būtina įtraukti žiniasklaidą į visuomenės mokymą apie sveiką, subalansuotą mitybą, aktyviau populiarinti gyventojų, ypač vaikų, sveikatai palankių produktų pasirinkimą, kviesti Lietuvos gyventojus prisidėti prie maisto švaistymo mažinimo.

11.2. Skatinti augintojus ir gamintojus tiekti sveikatai palankius produktus, ugdyti jų sąmoningumą.

Būtina siekti, kad būtų gaminama kuo daugiau ekologiško, sveikatai palankaus maisto ir trumpesnio tinkamumo vartoti termino produktų už priimtina kainą. Svarbu raginti gamintojus plėsti specialios mitybinės paskirties maisto produktų asortimentą, raginti keisti maisto produktų sudėtį renkantis sveikatai palankesnius maisto produktus. Būtina sudaryti palankias galimybes ūkininkams savo ūkyje pagamintą šviežiausią produkciją tiekti tiesiai į šalies švietimo įstaigas. Būtina skatinti ekologinius ir tradicinius Lietuvos ūkius naudoti mažiau mineralinių trąšų ir cheminių priemonių, kad būtų mažiau teršiama aplinka ir auginami natūralesni maisto produktai, plėsti tokių produktų tiekimą trumposiomis maisto tiekimo grandinėmis. Būtina Europos Sąjungos paramos lėšomis skatinti plėsti ekologinį ūkininkavimą. Būtina siekti, kad būtų užtikrinta maisto sauga ir kokybė visais jo gamybos etapais. Taip pat būtina griežčiau kontroliuoti, ar vaikų maitinimo paslaugas teikiančių viešojo maitinimo įmonių tiekiamas maistas atitinka keliamus reikalavimus.

IV SKYRIUS

FIZINIO AKTYVUMO SKATINIMAS

12. Fizinis aktyvumas yra tiesiogiai susijęs su žmogaus sveikata. Fiziškai aktyvus žmogus mažiau serga, taigi jam reikia mažiau sveikatos priežiūros paslaugų. Valstybė turi būti suinteresuota, kad kuo daugiau gyventojų būtų fiziškai aktyvūs. Norint skatinti fizinį aktyvumą, būtina:

12.1. Ugdyti vaikų ir jaunimo sąmoningumą, sudarant fiziniam aktyvumui palankias sąlygas šalies švietimo įstaigose.

Būtina formuoti vaikų ir jaunimo įprotį gyventi fiziškai aktyviai, taip pat parengti sveikatos ugdymo ir fizinio aktyvumo skatinimo programas ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo įstaigoms, bendrojo ugdymo mokykloms, profesinio mokymo įstaigoms. Būtina sutelkti Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, savivaldybių administracijų, nevyriausybinių organizacijų, mokyklų bendruomenių, sveikatos ugdymo specialistų ir pedagogų pastangas, kad būtų sėkmingai įgyvendinta Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios programa. Tikslinga skatinti ugdymo įstaigas per ilgąsias pertraukas organizuoti fizinio aktyvumo veiklą, užtikrinti kokybiškas fizinio aktyvumo pamokas ir neformaliojo švietimo veiklas, skatinti fizinio aktyvumo užsiėmimus gryname ore. Organizuojant fizinio aktyvumo veiklas vaikams ir jaunimui, svarbu skatinti nevyriausybinių sporto organizacijų ir ugdymo įstaigų bendradarbiavimą. Fizinis ugdymas turi tapti patrauklesnis ir modernesnis, to būtina siekti šiuolaikinėmis ugdymo formomis. Atnaujinant bendrojo ugdymo programas, būtina daugiau dėmesio skirti sveikatos ir fizinio aktyvumo ugdymui. Svarbu mokinių, studentų fizinius gebėjimus ir pažangą per mokslo metus vertinti ne mažiau kaip 2 kartus, silpnesnės sveikatos asmenų – vertinti pasiektų rodiklių dinamiką. Valstybė ir savivaldybės turėtų skatinti sveikatą tausojančias ir stiprinančias švietimo įstaigas, plėsti jų tinklą, organizuoti pedagogų kvalifikacijos kėlimo mokymus sveikos gyvensenos temomis. Itin svarbu skatinti kolegijų, universitetų studentus rinktis fizinio aktyvumo užsiėmimus ir už tai gauti kreditus. Labai svarbu užtikrinti tęstinės vaikų mokymo plaukti programos įgyvendinimą. Taip pat reikalinga plėtoti aukšto tarptautinio lygio mokslinius tyrimus fizinio aktyvumo srityje, įdiegti vaikų ir jaunimo fizinio pajėgumo ir sveikatos stebėsenos sistemą į Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklas.

12.2. Sudaryti palankias sąlygas suaugusiųjų fiziniam aktyvumui ir jo plėtrai.

Reikalinga skatinti suaugusiuosius daugiau judėti, nuolat užsiimti aktyvia fizine veikla. Fizinis aktyvumas turėtų tapti asmens kasdienio gyvenimo dalimi, apimančia laisvalaikį, darbovietę, sveikatos priežiūros ir transporto sistemas. Būtina siekti darbo rinkos lankstumo ir užimtumo pusiausvyros – skatinti lankstų darbo grafiką, kuris sudarytų palankesnes sąlygas puoselėti sveiką gyvenseną. Itin svarbu raginti darbdavius ieškoti tinkamų ir veiksmingų darbuotojų fizinio aktyvumo skatinimo būdų. Taip pat tikslinga raginti įmones suteikti finansinį ar kitokį paskatinimą darbuotojams, kurie rūpinasi savo fiziniu aktyvumu, taip pat užtikrinti tinkamas darbo higienos sąlygas. Taip pat būtina sudaryti palankias sąlygas visoms visuomenės grupėms plėtoti fizinį aktyvumą. Būtina parengti Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo stebėsenos sistemą, kad gautus duomenis būtų galima palyginti su kitų šalių fizinio aktyvumo rodikliais ir juos įvertinti.

12.3. Remti vyresnio amžiaus ir specialiųjų poreikių turinčių asmenų fizinį aktyvumą.

Būtina rengti aukštos kvalifikacijos fizinio aktyvumo specialistus, dirbančius su vyresnio amžiaus ir specialiųjų poreikių turinčiais asmenimis. Taip pat svarbu apibrėžti šios srities politikos prioritetus, naudojant tarpsektorinį metodą, kuris užtikrintų sveikatos, miestų planavimo, parkų ir poilsio bei sporto sektorių dalyvavimą.

V SKYRIUS

PSICHIKOS SVEIKATOS IR PSICHOLOGINĖS GEROVĖS STIPRINIMAS

13. Pagal PSO apibrėžtį psichikos sveikata yra suprantama kaip gerovės būseną, kurioje kiekvienas individas realizuoja savo potencialą, gali susitvarkyti su įprastiniais gyvenimo stresais, gali produktyviai dirbti ir yra pajėgus prisidėti prie savo bendruomenės klestėjimo. Sprendžiant visuomenės psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo klausimus, būtina:

13.1. Remiantis užsienio ir šalies mokslininkų tyrimais šviesti visuomenę apie psichikos sveikatos stiprinimo priemones ir būdus, skirtus psichologinei gerovei pasiekti.

Būtina sukurti ir įdiegti modernias psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stebėsenos priemones, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerijos funkcijas. Tikslinga perimti užsienio šalių gerąją patirtį psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo srityje, pasitelkiant užsienio šalių ekspertus. Taip pat būtina sudaryti sąlygas finansuoti ir diegti psichologinės gerovės stiprinimo programas (emocinio intelekto, streso įveikimo, patyčių prevencijos ir pan.) formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigose, diegti moksliniais tyrimais ir gerąja patirtimi grįstus psichologinės gerovės stiprinimo metodus. Būtina

organizuoti informacinius renginius visuomenei, mokant taikyti psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo metodus, organizuoti ilgalaikį kvalifikacijos tobulinimą specialistams, dirbantiems psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo srityje. Tikslinga sukurti patrauklias ir vartotojui naudingas interaktyvias skaitmenines psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo bei ugdymo priemones.

13.2. Teikti pagalbą susidūrusiems su psichikos sveikatos sutrikimais asmenims ir skatinti prevencinių priemonių įgyvendinimą.

Būtina sukurti tarpinstitucinį tinklą, apimančią tyrimų, pagalbos, paslaugų institucijas, veikiančias psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo srityje. Svarbu plėtoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą bei viešojo ir privataus sektorių partnerystę teikiant psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo paslaugas visuomenei. Būtina mažinti psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo atskirtį, didinant šių paslaugų prieinamumą ekonomiškai nestabilioms ar pažeidžiamoms socialinėms grupėms. Psichikos sveikatai stiprinti tikslinga pasitelkti informacines technologijas, kurios praplėstų psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo būdus ir formas, padidintų jų prieinamumą, patogumą ir ekonominį efektyvumą. Būtina plėtoti nemedikamentines psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo priemones, nuosekliai didinant psichologinių, psichoterapinių konsultacijų apimtį. Taip pat svarbu užtikrinti psichologinio konsultavimo prieinamumą aukštosiose mokyklose.

VI SKYRIUS

SVEIKATOS VERTINIMO PLĖTRA

14. Vertinant gyventojų sveikatos būklę per mažai dėmesio skiriama įvairių ligų prevencijai, sveikos gyvensenos skatinimui. Formuojant valstybės sveikatos politiką turėtų būti pabrėžiama būtinybė skatinti gyventojus nuolat rūpintis savo sveikata, sudaryti tam palankias sąlygas, atitinkamai į tai orientuojant ir sveikatos priežiūros specialistus. Norint plėtoti sveikatos vertinimą ir jį orientuoti į ligų prevenciją, būtina:

14.1. Gerinti sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų paslaugų kokybę.

Būtina stiprinti visuomenės sveikatos biurų ir asmens sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimą. Svarbu suteikti galimybę ir skatinti šeimos gydytojus daugiau dėmesio skirti sveikos gyvensenos sklaidai ir mokymui, mažinant suvartojamų vaistų kiekį. Taip pat labai svarbu atsižvelgti į sudėtingesnes mažų savivaldybių galimybes teikti visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas, sveikos gyvensenos rekomendacijas, mažinti visuomenės sveikatos netolygumus. Taip pat tikslinga gyventojų sveikatos stebėseną – tikslingai organizuotą ir sistemingai atliekamą visuomenės sveikatos būklės, ją veikiančių visuomenės sveikatos rizikos

veiksnių duomenų rinkimą, kaupimą, saugojimą, analizę ir vertinimą – susieti su konkrečiais Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir jos įstaigų, kitų valstybės institucijų veiksmais ir skatinimo priemonėmis.

14.2. Skatinti darbdavius atsakingiau rūpintis darbuotojų sveikata.

14.3. Ugdyti asmeninę kiekvieno gyventojo pareigą rūpintis savo ir savo šeimos narių sveikata, iš anksto planuoti apsilankymus pas sveikatos specialistus, profilaktiškai tikrintis sveikatą. Taip pat svarbu pasitelkiant žiniasklaidą, darbdavius, visuomenės sveikatos biurus išsamiau informuoti gyventojus apie nemokamas prevencinės sveikatos patikros programas, finansuojamas Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis.

VII SKYRIUS

SAUGIOS, EKOLOGIŠKOS APLINKOS KŪRIMAS IR PALAIKYMAS

15. Gyventojų sveikata yra tiesioginis darbingumą lemiantis veiksnys. Tik sveikesnė visuomenė gali prisidėti prie šalies ekonomikos augimo. Modernios technologijos, inovacijos, darbo rinkos lankstumas, naujos darbo formos motyvuotų darbuotojus tobulėti, įgyvendinti savo idėjas, būtų palankios sveikatos tausojimui ir stiprinimui. Gyventojų sveikatai tausoti ir stiprinti per menkai ir netolygiai išplėtotą sporto bei sveikatingumo infrastruktūrą. Norint kurti ir palaikyti saugią ir ekologišką aplinką, būtina:

15.1. Plėtoti sporto ir aktyvaus laisvalaikio infrastruktūrą.

Būtina sudaryti tinkamas sąlygas ir skatinti gyventojus naudotis alternatyviomis susisiekimo priemonėmis, plėtoti šioms priemonėms palankią infrastruktūrą, plėsti dviračių ir pėsčiųjų takų tinklą. Tikslinga kurti patrauklias aktyvaus poilsio zonas visuose šalies regionuose, siekti tolygaus sveikatingumo statinių pasiskirstymo skirtinguose regionuose. Aktyviai fizinei veiklai būtina pritaikyti šalies švietimo įstaigų aplinką, kuri būtų prieinama vietos bendruomenei, neįgaliesiems, taip pat užtikrinti tinkamą švietimo įstaigų aprūpinimą sporto priemonėmis.

15.2. Sukurti skatinimo ir kompensavimo sistemas kraštovaizdžio apsaugai ir jo įvairovei užtikrinti, skatinti kurti geresnį miestų ir mažesnių gyvenviečių kraštovaizdį, kuris būtų pritaikytas gyventojų poilsiui ir aktyviam laisvalaikiui.

VIII SKYRIUS

MOKSLINĖS IR ŠVIETĖJIŠKOS VEIKLOS SKATINIMAS

16. Lietuvoje sukaupta nemažai mokslinių tyrimų ir kitų duomenų, įrodančių sveikos gyvensenos naudą žmogui ir visuomenei, tačiau nėra bendros sveikatos tausojimo ir stiprinimo

mokslo ir inovacijų politikos, tam skiriama per maža valstybės biudžeto investicijų dalis, nepakankamas verslo, kitų organizacijų įnašas į šią sritį. Norint skatinti mokslinę ir švietėjišką veiklą sveikatos stiprinimo srityje, būtina:

16.1. stiprinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų politikos koordinavimą sveikatos tausojimo ir stiprinimo srityje, aiškiai nustatyti prioritetus, sutelkti žmogiškuosius išteklius ir įvairias mokslo ir verslo institucijas;

16.2. didinti sveikatos tausojimo ir stiprinimo mokslinių tyrimų finansavimą valstybės biudžeto lėšomis, skatinti verslo subjektus daugiau investuoti į šią sritį;

16.3. didinti žiniasklaidos ir valstybės institucijų vaidmenį propaguojant sveiką gyvenseną.

IX SKYRIUS

SVEIKATOS STIPRINIMO SISTEMOS FINANSAVIMAS

17. Siekiant tausoti ir stiprinti gyventojų sveikatą, gerinti gyventojų sveikatos rodiklius, būtina veiksmingiau ir efektyviau panaudoti valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų lėšas, taip pat pagal galimybes didinti šių sričių finansavimą. Norint pasiekti šiuos tikslus, būtina:

17.1. efektyviau ir skaidriau panaudoti Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo lėšas. Būtina nustatyti Vyriausybės tvirtinamus kriterijus, pagal kuriuos būtų objektyviai vertinama finansuojamų projektų nauda, taip pat plėsti Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo finansuojamų projektų spektrą, kad jie svariai prisidėtų prie gyventojų sveikatos stiprinimo;

17.2. siekti efektyvesnio savivaldybių specialiųjų sveikatos programų panaudojimo;

17.3. skatinti verslo subjektus aktyviau finansuoti darbuotojų sveikatos tausojimo ir stiprinimo sritis, įvairiais būdais skatinant darbuotojus už sveiką gyvenseną;

17.4. valstybiniu lygiu remti fizinio aktyvumo plėtojimo, stebėsenos, mokslinių tyrimų veiklas.

X SKYRIUS

EFEKTYVUS SVEIKATOS STIPRINIMO SISTEMOS KOORDINAVIMAS

18. Veiksmingos integruotos sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos įgyvendinimas turi būti suvokiamas kaip atsakingų institucijų kompetencijos, atitinkamų veiksmų derinimas ir koordinavimas, užtikrinant jų bendradarbiavimą, taip pat vykdant parlamentinę kontrolę. Įgyvendinant šį uždavinį, būtina:

18.1. nacionaliniu lygmeniu skatinti efektyvesnę valstybės institucijų bendradarbiavimą;

18.2. stiprinti Nacionalinės sveikatos tarybos vaidmenį. Tobulinant gyventojų sveikatos tausojimo ir stiprinimo srities teisinį reglamentavimą, atsižvelgti į Nacionalinės sveikatos tarybos metinių ataskaitų išvadas ir rekomendacijas;

18.3. formuoti ir įgyvendinti naują šalies mokinių sveikatos stiprinimo politiką;

18.4. tobulinti sveikatos stiprinimo viešųjų paslaugų teikimą, pavedant Sveikatos apsaugos ministerijai ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai peržiūrėti pavaldžių įstaigų tikslus ir uždavinius sveikatos tausojimo ir stiprinimo srityje, aiškiau apibrėžti jų funkcijas ir optimizuoti jų veiklą;

18.5. stiprinti savivaldybių tarybų, savivaldybių bendruomenės sveikatos tarybų, visuomenės sveikatos biurų, savivaldybių administracijų gydytojų, pirminių asmens sveikatos priežiūros įstaigų, vietos bendruomenių bendradarbiavimą ir kompetenciją sveikatos tausojimo ir stiprinimo srityje.

Būtina reglamentuoti savivaldybių vykdomą visuomenės sveikatos tausojimo ir stiprinimo veiklą, tai yra apibrėžti veiklos sritis ir paslaugų turinį, nustatyti kokybinius visuomenės sveikatos priežiūros specialistų darbo vertinimo kriterijus. Taip pat svarbu patikslinti savivaldybės bendruomenės sveikatos tarybos statusą, visuomenės sveikatos biurų veiklos nuostatus, konkrečiau apibrėžti jų tikslus, uždavinius ir funkcijas, atsižvelgiant į visuomenės sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos uždavinius. Būtina skatinti visuomenės sveikatos biurus aktyviau bendradarbiauti su švietimo įstaigomis, remti novatoriškas veiklas, stiprinti jų bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijomis.

XI SKYRIUS

GAIRIŲ ĮGYVENDINIMAS

19. Įgyvendinant Gaires, būtina atnaujinti ir tarpusavyje suderinti sveikatos tausojimo ir stiprinimo politiką reglamentuojančius ir su jais susijusius teisės aktus, užtikrinant atsakingą valstybės institucijų bendradarbiavimą.

20. Užtikrinti nuolatinį sveikatos tausojimo ir stiprinimo srities, kaip Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo prioriteto, finansavimą.

21. Tikslinga įvertinti Vyriausybės programos įgyvendinimo plane numatytų priemonių atitiktį Gairėms.

22. Gairių įgyvendinimo priemonių plano įgyvendinimą koordinuoja Vyriausybės įgaliotos institucijos. Gairių įgyvendinimo priemonių plano vykdymo parlamentinę priežiūrą atlieka Lietuvos Respublikos Seimas.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

NUTARIMAS DĖL SVEIKATOS TAUSOJIMO IR STIPRINIMO POLITIKOS GAIRIŲ PATVIRTINIMO

2019 m. liepos 9 d. Nr. XIII-2304
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į 2013 m. lapkričio 26 d. Europos Sąjungos Tarybos rekomendacijas dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo įvairiuose sektoriuose, n u t a r i a:

1 straipsnis.

Patvirtinti Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gaires (pridedama).

2 straipsnis.

1. Pasiūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1) iki 2019 m. rugsėjo 1 d. parengti Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairių įgyvendinimo priemonių planą ir kitus reikalingus teisės aktus, užtikrinant Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, įgyvendinimą;

2) atsižvelgti į Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gaires rengiant 2020 metų ir vėlesnių metų Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymų projektus.

2. Nustatyti, kad Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairėms įgyvendinti gali būti naudojamos ūkio subjektų, tarptautinių finansų institucijų, fondų, fizinių asmenų ir kitos lėšos.

Seimo Pirmininkas

Viktoras Pranckietis

SVEIKATOS TAUSOJIMO IR STIPRINIMO POLITIKOS GAIRĖS

I SKYRIUS

BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairių (toliau – Gairės) tikslas yra inicijuoti naują Lietuvos visuomenės sveikatos tausojimo ir stiprinimo politiką, nustatyti esmines Lietuvos visuomenės sveikatos tausojimo ir stiprinimo srities politikos kryptis ir iškelti jai įgyvendinti būtinus uždavinius.

2. Gairėmis siekiama:

2.1. įtvirtinti nuostatą, kad visuomenės sveikata yra viena iš svarbiausių valstybės vertybių, deklaruojant sveikatos politikos prioritetą visose politikos srityse ir siekiant visų darnaus vystymosi tikslų;

2.2. paskatinti Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2015 m. rugsėjo 25 d. rezoliucijos „Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“ nustatytų tikslų įgyvendinimą, ypač dėl skurdo ir nelygybės mažinimo, apsirūpinimo maistu ir geresnės mitybos, sveikos gyvensenos skatinimo ir visų amžiaus grupių asmenų gerovės užtikrinimo;

2.3. įtvirtinti Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) puoselėjamą sveikatos sampratą, kad sveikata yra įvairiapusė fizinė, dvasinė, socialinė gerovė ir visuomenės pastangos išvengti ligų, pailginti gyvenimą, stiprinti sveikatą, rūpintis saugia aplinka, anksti nustatant ir gydant ligas bei sudarant galimybę gyventi ilgą ir sveiką gyvenimą;

2.4. įtvirtinti, kad sveikatos puoselėjimas turi tapti svarbia Nacionalinio saugumo strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“, dalimi, nes gera piliečių sveikata yra stiprios valstybės požymis;

2.5. įtvirtinti sveikatos tausojimo ir stiprinimo sritį kaip Valstybės ilgalaikės raidos strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187 „Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos“, įgyvendinimo prioritetą, užtikrinti darnų asmenybės ir visuomenės vystymąsi, plėtoti veiksmingą, atsakingą ir įtraukią sveikatos tausojimo ir stiprinimo institucijų – švietimo, sporto, socialinės apsaugos ir sveikatos apsaugos – veiklą;

2.6. sudaryti sąlygas šiuolaikiškų, atvirų naujovėms ir mokslo pažangai, gebančių mokytis sveikai gyventi gydytojų, fizinio aktyvumo ir sporto specialistų rengimui, nuolatiniam jų kvalifikacijos tobulinimui.

3. Gairėse nustatyta sveikatos tausojimo ir stiprinimo politika remiasi politikos nuoseklumo ir racionalaus reglamentavimo, atsakomybės pasidalijimo, sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos integravimo, visuomenės (bendruomenės) informavimo ir dalyvavimo, tinkamų sąlygų tausoti ir stiprinti sveikatą įvairiais amžiaus tarpsniais sudarymo principais.

II SKYRIUS

ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ

4. Sveikata yra viena iš svarbiausių žmogaus ir visuomenės vertybių, o jos apsauga – Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas svarbus tikslas ir viešasis interesas. Bendrojoje valstybės sveikatos politikoje vis dar neakcentuojamas sveikatos tausojimas ir stiprinimas, o nuo to priklauso ne tik žmogaus sveikata, gyvenimo kokybė ir trukmė, darbingumas, bet ir šeimos, bendruomenės, regiono, šalies ūkio našumas ir valstybės gerovė. Didėjant sveikų gyventojų skaičiui, mažėtų valstybės išlaidos įstatymuose įtvirtintai asmens sveikatos priežiūrai, tai yra gydymui. Sveikatos politikos tikslai neįtraukti į ūkio strategijas, regioninę ir savivaldos politiką, sveikatos tausojimas ir stiprinimas per menkai pabrėžiamas įmonių, įstaigų strateginiuose dokumentuose. Kiti valstybės sektoriai nepakankamai įsitraukia įgyvendinant Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategiją. Visuomenėje vyrauja pasyvus požiūris į asmens sveikatą. Iki šiol nesuvokta asmeninė gyventojų atsakomybė už savo sveikatą, jos tausojimą ir stiprinimą.

5. Didėjanti socialinė atskirtis, per lėtai auganti gyventojų perkamoji galia neigiamai veikia motyvaciją gyventi sveikai – aktyviai judėti, sveikai maitintis, aktyviai leisti laisvalaikį. Visa tai nesudaro realių galimybių tausoti ir stiprinti gyventojų sveikatą, įtvirtinti ir puoselėti sveiką gyvenseną. Dėl didelių Lietuvos regionų ekonominių ir socialinių, gyvenimo lygio ir kokybės skirtumų, taip pat dėl per mažo savivaldybių indėlio per menkai rūpinamasi sąlygų stiprinti gyventojų sveikatą sudarymu, nekuriamas ir nepalaikomas sveikų darbo vietų politika, menkai plėtojama aktyvaus poilsio sistema.

6. Vienas iš svarbiausių rodiklių vertinant sveikatą yra gyvensena. Sveika, subalansuota mityba, ekologiškas maistas dar nėra tapę vartojimo kultūros dalimi. Maisto pramonė siūlo platų įvairių maisto produktų pasirinkimą, tačiau nemaža jų dalis – didelės energinės vertės, turintys daug nesveikų riebalų, cukraus, druskos, mažai skaidulinių medžiagų. Mokyklinio amžiaus vaikai per mažai vartoja daržovių ir vaisių. Pastebimas padidėjęs vaikų sergamumas įvairiomis

ligomis, daugėja nutukusių vaikų ir jaunimo. Formuojasi neteisingos mitybos įpročiai, o tai labai veikia gyventojų sveikatą.

7. Fizinis aktyvumas, įskaitant reguliarią sportinę veiklą ir fizinį lavinimą, yra labai svarbus visais gyvenimo etapais, dėl jo sumažėja rizika susirgti įvairiomis ligomis, daromas teigiamas poveikis psichikos sveikatos ugdymui ir kognityviniams procesams. Remiantis PSO rekomendacijomis, fizinis aktyvumas yra svarbus visų amžiaus grupių asmenims, ypač vaikams, dirbantiems asmenims ir pagyvenusiems žmonėms. 2017 m. Eurobarometro duomenimis, niekada nesimankštino ir nesportavo 51 proc. Lietuvos respondentų. Pabrėžtina, kad aktyvų gyvenimo būdą propaguojantys, pakankamai judantys mokiniai geriau mokosi, aktyviau įsitraukia į socialinę veiklą. Pažymėtina, kad bendrojo ugdymo mokyklose neįgyvendinta Lietuvos Respublikos sporto įstatymo Nr. I-1151 nuostata dėl privalomų ne mažiau kaip 3 savaitinių fizinio ugdymo pamokų. Tinkamai nepasirengta įgyvendinti Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrąją programą (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2016 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. V-941 „Dėl Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios programos patvirtinimo“).

8. Šalies studentų psichikos sveikatos būklės 2018 m. tyrimai rodo, kad 82 proc. studentų patiria stiprų nerimą, 72 proc. – stresą, 36 proc. – depresiją. Daugėja asmenų, turinčių psichikos ir elgesio sutrikimų, sergančių psichikos ligomis. Nepakankamas pirminės psichikos sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas, nes 26,9 proc. asmenų gyvena už 10 kilometrų ar toliau nuo artimiausios tokias paslaugas teikiančios įstaigos. Tokios įstaigos paprastai yra tik savivaldybių centruose, todėl šių paslaugų prieinamumas gyventojams yra gana ribotas. Pabrėžtina, kad teikiama per mažai pozityvios informacijos, kuri stiprintų gyventojų pilietinę savigarbą, teigiamą savęs vertinimą ir psichologinį tapatumą.

9. 2019 metais Lietuvos sveikatos apsaugai skirta apie 2,3 mlrd. eurų, tačiau didžioji šių lėšų dalis numatyta sveikatos priežiūros paslaugų teikimui bei vaistų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimui (2019 m. Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą sudaro 2,1 mlrd. eurų). Biudžeto asignavimai sveikatos ugdymo ir stiprinimo skatinimui bei ligų prevencijai yra nepakankami.

10. Nėra apibrėžta sveikos gyvensenos sąvoka. Tobulintini teisės aktai, apibrėžiantys sveikatą žalojančią ir sveikatą tausojančią gyvenseną. Vaikas, padedant mokyklai ir šeimai, turi vadovautis sveikos gyvensenos nuostatomis, visuomenė turi suvokti žinių apie sveiką gyvenseną perteikimo mokiniams ir jų tėvams svarbą ir jų pagrindu formuoti ateities sveikos gyvensenos nuostatas. Nacionaliniu lygmeniu skatinant efektyvesnę valstybės institucijų bendradarbiavimą, aiškiai nustatant už konkrečių priemonių įgyvendinimą atsakingas institucijas, būtų užtikrinti koordinuoti ir kryptingi teisėkūros veiksmai, atsižvelgiant į darnios visuomenės vystymosi ir

sveikatos politikos prioriteto visose politikos srityse principą, aukštesnio laimės indekso siekį ir valstybės interesus.

III SKYRIUS

SVEIKOS, SUBALANSUOTOS MITYBOS SKATINIMAS

11. Sveikatai palankių maisto produktų ir sveikos gyvensenos pasirinkimas sumažina įvairių ligų riziką, pagerina bendrą visuomenės sveikatos lygį. Sveika, subalansuota mityba, ekologiškas maistas dar nėra tapę visuotine vartojimo kultūros dalimi. Norint skatinti sveiką ir subalansuotą mitybą, būtina:

11.1. Aktyviau šviesti gyventojus ir maisto gamintojus apie sveikos, subalansuotos mitybos naudą žmogaus organizmui ir visuomenei.

Būtina plačiau taikyti socialinę reklamą, kitas sveikos mitybos skatinimo priemones, formuoti bendrą poziciją dėl tam tikrų maisto produktų naudos sveikatai. Taip pat būtina užtikrinti išsamų ir visiems suprantamą informacijos apie maisto sudėtį ir vertę pateikimą, stiprinti vartotojų teisių apsaugą šioje srityje. Būtina atnaujinti ir tobulinti maitinimo paslaugų organizavimą švietimo, gydymo, globos ir kitose įstaigose, į tai įtraukiant kvalifikuotus maisto technologus, sveikos mitybos specialistus ir kitus suinteresuotus asmenis. Būtina įtraukti žiniasklaidą į visuomenės mokymą apie sveiką, subalansuotą mitybą, aktyviau populiarinti gyventojų, ypač vaikų, sveikatai palankių produktų pasirinkimą, kviesti Lietuvos gyventojus prisidėti prie maisto švaistymo mažinimo.

11.2. Skatinti augintojus ir gamintojus tiekti sveikatai palankius produktus, ugdyti jų sąmoningumą.

Būtina siekti, kad būtų gaminama kuo daugiau ekologiško, sveikatai palankaus maisto ir trumpesnio tinkamumo vartoti termino produktų už priimtina kainą. Svarbu raginti gamintojus plėsti specialios mitybinės paskirties maisto produktų asortimentą, raginti keisti maisto produktų sudėtį renkantį sveikatai palankesnius maisto produktus. Būtina sudaryti palankias galimybes ūkininkams savo ūkyje pagamintą šviežiausią produkciją tiekti tiesiai į šalies švietimo įstaigas. Būtina skatinti ekologinius ir tradicinius Lietuvos ūkius naudoti mažiau mineralinių trąšų ir cheminių priemonių, kad būtų mažiau teršiama aplinka ir auginami natūralesni maisto produktai, plėsti tokių produktų tiekimą trumposiomis maisto tiekimo grandinėmis. Būtina Europos Sąjungos paramos lėšomis skatinti plėsti ekologinį ūkininkavimą. Būtina siekti, kad būtų užtikrinta maisto sauga ir kokybė visais jo gamybos etapais. Taip pat būtina griežčiau kontroliuoti, ar vaikų maitinimo paslaugas teikiančių viešojo maitinimo įmonių tiekiamas maistas atitinka keliamus reikalavimus.

IV SKYRIUS

FIZINIO AKTYVUMO SKATINIMAS

12. Fizinis aktyvumas yra tiesiogiai susijęs su žmogaus sveikata. Fiziškai aktyvus žmogus mažiau serga, taigi jam reikia mažiau sveikatos priežiūros paslaugų. Valstybė turi būti suinteresuota, kad kuo daugiau gyventojų būtų fiziškai aktyvūs. Norint skatinti fizinį aktyvumą, būtina:

12.1. Ugdyti vaikų ir jaunimo sąmoningumą, sudarant fiziniam aktyvumui palankias sąlygas šalies švietimo įstaigose.

Būtina formuoti vaikų ir jaunimo įprotį gyventi fiziškai aktyviai, taip pat parengti sveikatos ugdymo ir fizinio aktyvumo skatinimo programas ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo įstaigoms, bendrojo ugdymo mokykloms, profesinio mokymo įstaigoms. Būtina sutelkti Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, savivaldybių administracijų, nevyriausybinių organizacijų, mokyklų bendruomenių, sveikatos ugdymo specialistų ir pedagogų pastangas, kad būtų sėkmingai įgyvendinta Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios programa. Tikslinga skatinti ugdymo įstaigas per ilgąsias pertraukas organizuoti fizinio aktyvumo veiklą, užtikrinti kokybiškas fizinio aktyvumo pamokas ir neformaliojo švietimo veiklas, skatinti fizinio aktyvumo užsiėmimus gryname ore. Organizuojant fizinio aktyvumo veiklas vaikams ir jaunimui, svarbu skatinti nevyriausybinių sporto organizacijų ir ugdymo įstaigų bendradarbiavimą. Fizinis ugdymas turi tapti patrauklesnis ir modernesnis, to būtina siekti šiuolaikinėmis ugdymo formomis. Atnaujinant bendrojo ugdymo programas, būtina daugiau dėmesio skirti sveikatos ir fizinio aktyvumo ugdymui. Svarbu mokinių, studentų fizinius gebėjimus ir pažangą per mokslo metus vertinti ne mažiau kaip 2 kartus, silpnesnės sveikatos asmenų – vertinti pasiektų rodiklių dinamiką. Valstybė ir savivaldybės turėtų skatinti sveikatą tausojančias ir stiprinančias švietimo įstaigas, plėsti jų tinklą, organizuoti pedagogų kvalifikacijos kėlimo mokymus sveikos gyvensenos temomis. Itin svarbu skatinti kolegijų, universitetų studentus rinktis fizinio aktyvumo užsiėmimus ir už tai gauti kreditus. Labai svarbu užtikrinti tęstinės vaikų mokymo plaukti programos įgyvendinimą. Taip pat reikalinga plėtoti aukšto tarptautinio lygio mokslinius tyrimus fizinio aktyvumo srityje, įdiegti vaikų ir jaunimo fizinio pajėgumo ir sveikatos stebėsenos sistemą į Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklas.

12.2. Sudaryti palankias sąlygas suaugusiųjų fiziniam aktyvumui ir jo plėtrai.

Reikalinga skatinti suaugusiuosius daugiau judėti, nuolat užsiimti aktyvia fizine veikla. Fizinis aktyvumas turėtų tapti asmens kasdienio gyvenimo dalimi, apimančia laisvalaikį, darbovietę, sveikatos priežiūros ir transporto sistemas. Būtina siekti darbo rinkos lankstumo ir užimtumo pusiausvyros – skatinti lankstų darbo grafiką, kuris sudarytų palankesnes sąlygas puoselėti sveiką gyvenseną. Itin svarbu raginti darbdavius ieškoti tinkamų ir veiksmingų darbuotojų fizinio aktyvumo skatinimo būdų. Taip pat tikslinga raginti įmones suteikti finansinį ar kitokį paskatinimą darbuotojams, kurie rūpinasi savo fiziniu aktyvumu, taip pat užtikrinti tinkamas darbo higienos sąlygas. Taip pat būtina sudaryti palankias sąlygas visoms visuomenės grupėms plėtoti fizinį aktyvumą. Būtina parengti Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo stebėsenos sistemą, kad gautus duomenis būtų galima palyginti su kitų šalių fizinio aktyvumo rodikliais ir juos įvertinti.

12.3. Remti vyresnio amžiaus ir specialiųjų poreikių turinčių asmenų fizinį aktyvumą.

Būtina rengti aukštos kvalifikacijos fizinio aktyvumo specialistus, dirbančius su vyresnio amžiaus ir specialiųjų poreikių turinčiais asmenimis. Taip pat svarbu apibrėžti šios srities politikos prioritetus, naudojant tarpsektorinį metodą, kuris užtikrintų sveikatos, miestų planavimo, parkų ir poilsio bei sporto sektorių dalyvavimą.

V SKYRIUS

PSICHIKOS SVEIKATOS IR PSICHOLOGINĖS GEROVĖS STIPRINIMAS

13. Pagal PSO apibrėžtį psichikos sveikata yra suprantama kaip gerovės būseną, kurioje kiekvienas individas realizuoja savo potencialą, gali susitvarkyti su įprastiniais gyvenimo stresais, gali produktyviai dirbti ir yra pajėgus prisidėti prie savo bendruomenės klestėjimo. Sprendžiant visuomenės psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo klausimus, būtina:

13.1. Remiantis užsienio ir šalies mokslininkų tyrimais šviesti visuomenę apie psichikos sveikatos stiprinimo priemones ir būdus, skirtus psichologinei gerovei pasiekti.

Būtina sukurti ir įdiegti modernias psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stebėsenos priemones, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerijos funkcijas. Tikslinga perimti užsienio šalių gerąją patirtį psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo srityje, pasitelkiant užsienio šalių ekspertus. Taip pat būtina sudaryti sąlygas finansuoti ir diegti psichologinės gerovės stiprinimo programas (emocinio intelekto, streso įveikimo, patyčių prevencijos ir pan.) formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigose, diegti moksliniais tyrimais ir gerąja patirtimi grįstus psichologinės gerovės stiprinimo metodus. Būtina

organizuoti informacinius renginius visuomenei, mokant taikyti psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo metodus, organizuoti ilgalaikį kvalifikacijos tobulinimą specialistams, dirbantiems psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo srityje. Tikslinga sukurti patrauklias ir vartotojui naudingas interaktyvias skaitmenines psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo bei ugdymo priemones.

13.2. Teikti pagalbą susidūrusiems su psichikos sveikatos sutrikimais asmenims ir skatinti prevencinių priemonių įgyvendinimą.

Būtina sukurti tarpinstitucinį tinklą, apimančią tyrimų, pagalbos, paslaugų institucijas, veikiančias psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo srityje. Svarbu plėtoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą bei viešojo ir privataus sektorių partnerystę teikiant psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo paslaugas visuomenei. Būtina mažinti psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo atskirtį, didinant šių paslaugų prieinamumą ekonomiškai nestabilioms ar pažeidžiamoms socialinėms grupėms. Psichikos sveikatai stiprinti tikslinga pasitelkti informacines technologijas, kurios praplėstų psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo būdus ir formas, padidintų jų prieinamumą, patogumą ir ekonominį efektyvumą. Būtina plėtoti nemedikamentines psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės stiprinimo priemones, nuosekliai didinant psichologinių, psichoterapinių konsultacijų apimtį. Taip pat svarbu užtikrinti psichologinio konsultavimo prieinamumą aukštosiose mokyklose.

VI SKYRIUS

SVEIKATOS VERTINIMO PLĖTRA

14. Vertinant gyventojų sveikatos būklę per mažai dėmesio skiriama įvairių ligų prevencijai, sveikos gyvensenos skatinimui. Formuojant valstybės sveikatos politiką turėtų būti pabrėžiama būtinybė skatinti gyventojus nuolat rūpintis savo sveikata, sudaryti tam palankias sąlygas, atitinkamai į tai orientuojant ir sveikatos priežiūros specialistus. Norint plėtoti sveikatos vertinimą ir jį orientuoti į ligų prevenciją, būtina:

14.1. Gerinti sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų paslaugų kokybę.

Būtina stiprinti visuomenės sveikatos biurų ir asmens sveikatos priežiūros įstaigų bendradarbiavimą. Svarbu suteikti galimybę ir skatinti šeimos gydytojus daugiau dėmesio skirti sveikos gyvensenos sklaidai ir mokymui, mažinant suvartojamų vaistų kiekį. Taip pat labai svarbu atsižvelgti į sudėtingesnes mažų savivaldybių galimybes teikti visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas, sveikos gyvensenos rekomendacijas, mažinti visuomenės sveikatos netolygumus. Taip pat tikslinga gyventojų sveikatos stebėseną – tikslingai organizuotą ir sistemingai atliekamą visuomenės sveikatos būklės, ją veikiančių visuomenės sveikatos rizikos

veiksnių duomenų rinkimą, kaupimą, saugojimą, analizę ir vertinimą – susieti su konkrečiais Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir jos įstaigų, kitų valstybės institucijų veiksmais ir skatinimo priemonėmis.

14.2. Skatinti darbdavius atsakingiau rūpintis darbuotojų sveikata.

14.3. Ugdyti asmeninę kiekvieno gyventojo pareigą rūpintis savo ir savo šeimos narių sveikata, iš anksto planuoti apsilankymus pas sveikatos specialistus, profilaktiškai tikrintis sveikatą. Taip pat svarbu pasitelkiant žiniasklaidą, darbdavius, visuomenės sveikatos biurus išsamiau informuoti gyventojus apie nemokamas prevencinės sveikatos patikros programas, finansuojamas Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis.

VII SKYRIUS

SAUGIOS, EKOLOGIŠKOS APLINKOS KŪRIMAS IR PALAIKYMAS

15. Gyventojų sveikata yra tiesioginis darbingumą lemiantis veiksnys. Tik sveikesnė visuomenė gali prisidėti prie šalies ekonomikos augimo. Modernios technologijos, inovacijos, darbo rinkos lankstumas, naujos darbo formos motyvuotų darbuotojus tobulėti, įgyvendinti savo idėjas, būtų palankios sveikatos tausojimui ir stiprinimui. Gyventojų sveikatai tausoti ir stiprinti per menkai ir netolygiai išplėtotą sporto bei sveikatingumo infrastruktūrą. Norint kurti ir palaikyti saugią ir ekologišką aplinką, būtina:

15.1. Plėtoti sporto ir aktyvaus laisvalaikio infrastruktūrą.

Būtina sudaryti tinkamas sąlygas ir skatinti gyventojus naudotis alternatyviomis susisiekimo priemonėmis, plėtoti šioms priemonėms palankią infrastruktūrą, plėsti dviračių ir pėsčiųjų takų tinklą. Tikslinga kurti patrauklias aktyvaus poilsio zonas visuose šalies regionuose, siekti tolygaus sveikatingumo statinių pasiskirstymo skirtinguose regionuose. Aktyviai fizinei veiklai būtina pritaikyti šalies švietimo įstaigų aplinką, kuri būtų prieinama vietos bendruomenei, neįgaliesiems, taip pat užtikrinti tinkamą švietimo įstaigų aprūpinimą sporto priemonėmis.

15.2. Sukurti skatinimo ir kompensavimo sistemas kraštovaizdžio apsaugai ir jo įvairovei užtikrinti, skatinti kurti geresnį miestų ir mažesnių gyvenviečių kraštovaizdį, kuris būtų pritaikytas gyventojų poilsiui ir aktyviam laisvalaikiui.

VIII SKYRIUS

MOKSLINĖS IR ŠVIETĖJIŠKOS VEIKLOS SKATINIMAS

16. Lietuvoje sukaupta nemažai mokslinių tyrimų ir kitų duomenų, įrodančių sveikos gyvensenos naudą žmogui ir visuomenei, tačiau nėra bendros sveikatos tausojimo ir stiprinimo

mokslo ir inovacijų politikos, tam skiriama per maža valstybės biudžeto investicijų dalis, nepakankamas verslo, kitų organizacijų įnašas į šią sritį. Norint skatinti mokslinę ir švietėjišką veiklą sveikatos stiprinimo srityje, būtina:

16.1. stiprinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų politikos koordinavimą sveikatos tausojimo ir stiprinimo srityje, aiškiai nustatyti prioritetus, sutelkti žmogiškuosius išteklius ir įvairias mokslo ir verslo institucijas;

16.2. didinti sveikatos tausojimo ir stiprinimo mokslinių tyrimų finansavimą valstybės biudžeto lėšomis, skatinti verslo subjektus daugiau investuoti į šią sritį;

16.3. didinti žiniasklaidos ir valstybės institucijų vaidmenį propaguojant sveiką gyvenseną.

IX SKYRIUS

SVEIKATOS STIPRINIMO SISTEMOS FINANSAVIMAS

17. Siekiant tausoti ir stiprinti gyventojų sveikatą, gerinti gyventojų sveikatos rodiklius, būtina veiksmingiau ir efektyviau panaudoti valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų lėšas, taip pat pagal galimybes didinti šių sričių finansavimą. Norint pasiekti šiuos tikslus, būtina:

17.1. efektyviau ir skaidriau panaudoti Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo lėšas. Būtina nustatyti Vyriausybės tvirtinamus kriterijus, pagal kuriuos būtų objektyviai vertinama finansuojamų projektų nauda, taip pat plėsti Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo finansuojamų projektų spektrą, kad jie svariai prisidėtų prie gyventojų sveikatos stiprinimo;

17.2. siekti efektyvesnio savivaldybių specialiųjų sveikatos programų panaudojimo;

17.3. skatinti verslo subjektus aktyviau finansuoti darbuotojų sveikatos tausojimo ir stiprinimo sritis, įvairiais būdais skatinant darbuotojus už sveiką gyvenseną;

17.4. valstybiniu lygiu remti fizinio aktyvumo plėtojimo, stebėsenos, mokslinių tyrimų veiklas.

X SKYRIUS

EFEKTYVUS SVEIKATOS STIPRINIMO SISTEMOS KOORDINAVIMAS

18. Veiksmingos integruotos sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos įgyvendinimas turi būti suvokiamas kaip atsakingų institucijų kompetencijos, atitinkamų veiksmų derinimas ir koordinavimas, užtikrinant jų bendradarbiavimą, taip pat vykdant parlamentinę kontrolę. Įgyvendinant šį uždavinį, būtina:

18.1. nacionaliniu lygmeniu skatinti efektyvesnę valstybės institucijų bendradarbiavimą;

18.2. stiprinti Nacionalinės sveikatos tarybos vaidmenį. Tobulinant gyventojų sveikatos tausojimo ir stiprinimo srities teisinį reglamentavimą, atsižvelgti į Nacionalinės sveikatos tarybos metinių ataskaitų išvadas ir rekomendacijas;

18.3. formuoti ir įgyvendinti naują šalies mokinių sveikatos stiprinimo politiką;

18.4. tobulinti sveikatos stiprinimo viešųjų paslaugų teikimą, pavedant Sveikatos apsaugos ministerijai ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai peržiūrėti pavaldžių įstaigų tikslus ir uždavinius sveikatos tausojimo ir stiprinimo srityje, aiškiau apibrėžti jų funkcijas ir optimizuoti jų veiklą;

18.5. stiprinti savivaldybių tarybų, savivaldybių bendruomenės sveikatos tarybų, visuomenės sveikatos biurų, savivaldybių administracijų gydytojų, pirminių asmens sveikatos priežiūros įstaigų, vietos bendruomenių bendradarbiavimą ir kompetenciją sveikatos tausojimo ir stiprinimo srityje.

Būtina reglamentuoti savivaldybių vykdomą visuomenės sveikatos tausojimo ir stiprinimo veiklą, tai yra apibrėžti veiklos sritis ir paslaugų turinį, nustatyti kokybinius visuomenės sveikatos priežiūros specialistų darbo vertinimo kriterijus. Taip pat svarbu patikslinti savivaldybės bendruomenės sveikatos tarybos statusą, visuomenės sveikatos biurų veiklos nuostatus, konkrečiau apibrėžti jų tikslus, uždavinius ir funkcijas, atsižvelgiant į visuomenės sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos uždavinius. Būtina skatinti visuomenės sveikatos biurus aktyviau bendradarbiauti su švietimo įstaigomis, remti novatoriškas veiklas, stiprinti jų bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis organizacijomis.

XI SKYRIUS

GAIRIŲ ĮGYVENDINIMAS

19. Įgyvendinant Gaires, būtina atnaujinti ir tarpusavyje suderinti sveikatos tausojimo ir stiprinimo politiką reglamentuojančius ir su jais susijusius teisės aktus, užtikrinant atsakingų valstybės institucijų bendradarbiavimą.

20. Užtikrinti nuolatinį sveikatos tausojimo ir stiprinimo srities, kaip Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo prioriteto, finansavimą.

21. Tikslinga įvertinti Vyriausybės programos įgyvendinimo plane numatytų priemonių atitiktį Gairėms.

22. Gairių įgyvendinimo priemonių plano įgyvendinimą koordinuoja Vyriausybės įgaliotos institucijos. Gairių įgyvendinimo priemonių plano vykdymo parlamentinę priežiūrą atlieka Lietuvos Respublikos Seimas.

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija 188605295, Gedimino pr. 53 1 K-02, 01109 Vilniaus m.
Dokumento pavadinimas (antraštė)	Dėl Sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos gairių patvirtinimo
Dokumento registracijos data ir numeris	2019-07-09 Nr. XIII-2304
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašo paskirtis	Kopijos tikrumo patvirtinimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Rita Koncijalovienė, Vyriausioji specialistė, Dokumentų departamentas
Sertifikatas išduotas	RITA KONCIJALOVIENTĖ, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2019-07-15 13:34:32
Parašo formatas	XAdES-X-L
Laiko žymoje nurodytas laikas	2019-07-15 13:34:54
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	ADIC CA-A, Asmens dokumentu israsymo centras prie LR VRM LT
Sertifikato galiojimo laikas	2018-11-27 - 2021-11-26
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	-
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	1
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	-
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	eSeimas. Teisės aktų informacinė sistema (TAIS), versija 1.2.52
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	Metadata entry "Index of the case (volume) the document is assigned to" must be specified Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja (2019-11-13)
Paieškos nuoroda	https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=f0d5f572a6eb11e9aab6d8dd69c6da66
Papildomi metaduomenys	Nuorašą suformavo 2019-11-13 02:24:16 TAIS